Termeni fitonimici neatestaţi de dicţionare. Inventar comentat

Anuţa-Rodica Ardelean
Liceul Pedagogic „Regele Ferdinand", Sighetu-Marmaţiei

Abstract: The present work aims to highlight the presence in the Romanian sacred texts of a large number of phytonimic terms, unauthenticated by dictionaries. The identification of the terms, as a first phase of the inventory act, is followed by some relevant comments of lexicological and translational type. The precariousness of language, sometimes doubled by the few alternatives within reach of these who have taken the hard work of translating such a type of text, as well as the different realities designated at terminological level, justifies the different acceptions from one text to another, on evolutionary line.
Keywords: sacred text, Romanian Biblical Phytonomy, inventory, loan, translation.

Prezentul studiu reprezintă doar o parte relevantă din teza de doctorat intitulată *Nume de plante în tradiţia biblică românească*[1], izvorâtă din dorinţa aprigă a domnului profesor dr. Eugen Munteanu ca cineva să se preocupe de acest aspect semnificativ oglindit de textul sacru românesc: f i t o n i m i a b i b l i c ă . Din acest motiv, în primul rând, dar şi întrucât pe mine, personal, m-a instruit părinteşte, introducându-mă într-o lume cu totul nouă, străină mie, întrucât eram un dascăl venit spre a se perfecţiona dintr-o şcoală pedagogică românească, dezvăluindu-mi drumul pe calea cercetării, am ales ca acest material să-l dedic Domnului Profesor, ca un pios omagiu, ca un semn de adâncă recunoştinţă. Stimate Domnule Profesor, aş dori să vă mulţumesc călduros pentru că mi-aţi încredinţat mie acest „copil al dumneavoastră", pentru sprijinul acordat şi pentru credinţa neîntreruptă că voi duce cu succes la bun sfârşit această temă de cercetare. Convins de faptul că această temă de cercetare ridică încă nenumărate probleme de ordin traductologic, semantic, lexicologic şi chiar gramatical, şi că ea nu şi-a găsit încă suficienţi adepţi, m-aţi convins definitiv că acest fapt nu ne îndreptăţeşte să concluzionăm că ea nu este una lipsită de un viu interes. Fie că pornim de la pura curiozitate a unui cititor

[1] Rezultatele cercetării din această lucrare au fost posibile mulţumită sprijinului oferit de Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", din Iaşi, prin programul POSDRU/88/1.5/S/47646, din cadrul Programului Sectorial „Dezvoltarea Resurselor Umane", 2007-2013. Teza de doctorat a fost susţinută în şedinţă publică în data de 17.09.2012, sub directa coordonare a domnului profesor dr. Eugen Munteanu. Subcapitolul al cărui conţinut este valorificat în prezentul articol se găseşte în lucrare la paginile 211-216.

BDD-V3580 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:53:03 UTC)

simplu de a afla cum s-a format şi cum a evoluat acest segment de vocabular biblic, fie că avem în vedere o cercetare de profunzime, cert este faptul că munca pe textul sacru permite scoaterea la iveală a nenumărate aspecte noi privind evoluţia unei limbi, a unei culturi, oglindind şi nuanţările produse odată cu trecerea timpului. Practic, lucrarea a fost astfel concepută, încât a răspuns la câteva întrebări fundamentale: care sunt particularităţile acestui segment de limbă, care sunt plantele identificate în textul sacru românesc, ce relevanţă au ele în viaţa religioasă a omului, sunt ele structurabile într-un câmp lexico-semantic, cum se justifică prezenţa unor nume de plante în tradiţia biblică românească, respectiv care au fost problemele întâmpinate de traducători în traducerea textelor sacre româneşti. Inventariind termenii fitonimici, desluşindu-le sensul şi semnificaţia, clasificându-i în baza diferitelor criterii, reliefând termenii cu sens diferit faţă de cel actual, pe cei atestaţi pentru prima oară în versiunile biblice consultate, pe cei din vocabularul comun, dar şi pe aceia din vocabularul literar mediu, lucrarea şi-a oprit atenţia şi asupra termenilor neatestaţi de niciun dicţionar, comentându-i.

Între termenii fitonimici identificaţi în textele sacre inventariate[2] (142 de termeni), există un număr de 20 pe care nu-i atestă niciun dicţionar. Mai exact, e vorba de următorii termeni: *acan*, *achuh*, *agnu*, *arafot(h)*, *aresiet*, *arioth*, *colocint*, *halvan*, *ieros*, *oniha*[3], *pefcu*, *peug*, *plângătoriu*, *prin*, *ramna*, *ramur*, *rathmen*, *shin*, *thuin*, *tim*. Fiecăruia dintre ei îi vom acorda un spaţiu, intenţia avută în vedere fiind aceea de a identifica aceste plante, de a le menţiona contextele în care au apărut, respectiv de a explica pe cât posibil utilizarea lor.

1. acan s.m. 'spin' (acc. nec.) (*cf. Glosarul* BIBL. 1688). Termenul transcrie gr. *ἄκαν, ἄκανα* (FRANEKER, FRANKF.), lat. *carduus*, *-i* (VULG.), în MS. 45, BIBL. 1688, BIBL. 1795, 4 Reg. 14:9. Prezent cu câte două ocurenţe în fiecare text, termenul cunoaşte şi altă variantă fonetică: *acana* (MS. 45, BIBL. 1688, *ibidem*), observându-se chiar o încercare de adaptare a termenului prin supunerea sa articulării: *acanul* (BIBL. 1795, *ibidem*). Versiunea modernă utilizează, în acest context, termenul *spin,* fără ca textul să ofere indicii clare cu privire la o anumită specie de *spin*[4], motiv pentru care e greu de identificat denumirea ştiinţifică a plantei.

---

[2] Textele sacre româneşti avute în vedere sunt: *Psaltirea Scheiană, Psaltirea Hurumuzachi, Psaltirea slavo-română de la 1577, Palia de la Orăştie, Psaltirea de-nţăles (1680), Noul Testament de la Bălgrad, Ms. 45* şi *Ms. 4389, Biblia de la Bucureşti (1688), Biblia de la Blaj (1795)* şi *Biblia sinodală (1991).*

[3] Am inserat acest termen în rândul celor neatestaţi de dicţionare pentru că el nu e consemnat deloc cu sensul său botanic, ci doar cu sensul de 'piatră preţioasă' (*onix*).

[4] În capitolul care tratează despre *spini*, din lucrarea *Pflanzen der Bibel* (1983), p. 153 *(traducerea noastră*), Michael Zohary face precizarea că din cele 70 de specii de *plante cu spini* aparţinând florei Israelului, mai mult de 20 de nume sunt menţionate în *Biblie.* Şi, în ciuda faptului că sunt menţionate atât de des în textul sacru, poate nici un alt grup de plante nu a fost atât de incorect determinat şi tradus atât de arbitrar. Cel mai probabil, nici în trecut, cum nici în

BDD-V3580 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:53:03 UTC)

2. achuh s.m. 'spin' (acc. nec.) (*cf. Glosarul* BIBL. 1795). Numărat printre cuvintele pe care nu le consemnează niciun dicţionar al limbii române, termenul e prezent cu câte două ocurenţe în fiecare dintre cele trei versiuni româneşti consultate: MS. 45, BIBL. 1688, BIBL. 1795, 2 Cr. 25:18, deferind o specie de *spin*; în MS. 4389 (*ibidem*) e prezent termenul *ghimpele,* iar în BIBL. 1991 (*ibidem*), e întrebuinţată deja forma uzuală a termenului: *spin*. Întrucât termenul desemnează o realitate mai puţin cunoscută traducătorilor, aceştia au recurs la împrumut, ba chiar la transliterarea întocmai a gr. *ἀκχοὺχ* (FRANEKER, FRANKF.). În acest context, SEPT. NEC, vol. III/2005, p. 172, notează, în nota de subsol, faptul că termenul e utilizat tocmai pentru a sugera, prin lipsa de roade şi statura redusă, zădărnicia efforturilor.

3. agnu s.n. (acc. nec.) 'mielărea'. *Glosarele* BIBL. 1688 şi al BIBL. 1795, consemnează în dreptul acestui termen: *salcia*, accepţie nepotrivită, termenul *salcie* fiind reprezentat în textul grecesc de cuvântul *ἰτέας,* în timp ce gr. *ἄγνου* nu a putut fi determinat cu exactitate. Probabil, e vorba de specia *Vitex agnus castus,* 'arbust cu floare de culoare violetă, frumos mirositoare' (Munteanu 2008: 113). Termenul e situat de Eugen Munteanu în seria împrumuturilor impuse de context, mai exact, a neologismelor pătrunse în limbă (Munteanu 2008: 104) şi nu e consemnat în niciun dicţionar al limbii române. În forma *agn(u)*, din structura: *agnu den pârău* a fost transliterat de traducătorii Ms. 45. şi ai BIBL. 1688 (Lv. 23:40), de unde îl va prelua Samuil Micu în BIBL. 1795 (*ibidem*), în forma: *agn de la râu* (FRANEKER, RAHLFS: *ἰτέας καὶ ἄγνου κλάδους ἐκ χειμάῤῥου*), semn că realitatea desemnată de acest termen le era străină traducătorilor. Termenul îl identificăm şi în Iov. 40:17: *stâlpări de agnu* (MS. 45), context în care celelalte versiuni utilizează alte structuri: *ramuri den / din ţarină* (BIBL. 1688, BIBL. 1795), *sălciile bălţii* (BIBL. 1991, Iov. 40:22), *stâlpări de sălci* (MS. 4389, Iov. 40:17).

4. arafót(h) s.n. 'grâu pisat' (*cf. Glosarul* BIBL. 1688 şi BIBL. 1795). Împrumut după gr. *ἀραφὼθ* (FRANEKER, FRANKF.), neconsemnat de niciun dicţionar al limbii române, apt de a fi situat în rândul cuvintelor împrumutate în secolul al XVII-lea, termenul e prezent cu 3 ocurenţe în textele biblice româneşti: MS. 45 (2 Reg. 17:19): *arafóth,* BIBL. 1688 (*ibidem*): *arafóth*, BIBL. 1795 (*ibidem*): *arafot*.

prezent nu se întâmplă, omul de rând nu a tins să utilizeze denumiri speciale pentru *spini*, la fel, nici prorocii. Unii dintre termenii utilizaţi sunt sinonimi chiar, alţii ţin de arhaicitatea limbii, lor alăturându-li-se şi cei care reprezintă nume generice. Nuanţările, aşadar, sunt puse pe seama traducătorilor sau a interpreţilor de text sacru. Un alt aspect asupra căruia insistă autorul e acela că, fie şi în situaţia în care plantele ar fi identificate corect, despre o traducere perfectă a lor nu poate fi vorba, cu atât mai mult cu cât fiecare limbă îşi are specificul ei, fiecare cultură deţinând câţiva termeni, cunoscând numai câteva dintre aceste plante. O soluţie plauzibilă ar putea fi găsită de cercetătorul înarmat, deopotrivă, cu informaţii geobotanice, etimologice şi care ar fi cunoscător al limbilor semitice, sau, utilizarea în traducerile de perspectivă a unui aceluiaşi termen, generic, colectiv, care să reprezinte întregul grup de *plante spinoase.*

BDD-V3580 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:53:03 UTC)

Aşa cum o dovedesc aceste contexte, loviţi de dificultăţile limbii, în absenţa unui echivalent adecvat în limba română, dar ghidaţi şi de preocuparea de a păstra nealterat textul sacru, traducătorii au optat pentru împrumut. E lesne de sesizat că, exceptând MS. 45, celelalte două versiuni, au ales să preia opţiunile de traducere ale antecesorilor. Cert este că varianta modernă a textului sacru alege să substituie termenul printr-o structură: *grâu pisat* (BIBL. 1991, *ibidem*), desemnând astfel 'bobul de *grâu* al plantei cu acelaşi nume', din vădita intenţie de a face textul mai accesibil cititorului, orientând traducerea înspre acesta. În MS. 4389 (*ibidem*), termenul utilizat ca echivalent este *orz* (*cf. ptisanas,* VULG.; *ptisana, -ae* 'orz curăţat de coajă' GUȚU, *s.v.*), probabil ca o rezultantă a consultării altor surse.

5. aresiet s.m. (acc. nec.) 'copac exotic' (*cf. Glosarul* BIBL. 1795). Interesant este şi faptul că în acest verset, deşi utilizează o altă formă: *arechieth*, BIBL. 1688 o explică identic în cadrul *Glosarului*: 'copac exotic'. Termenul desemnează un arbore din al cărui lemn erau făcute uşile altarului, prezent fiind în textul BIBL. 1795, 3 Reg. 6:30: *aresiet*. Echivalarea termenului în celelalte versiuni consultate, în acelaşi context, e cât se poate de diferită: *arechieth* (BIBL. 1688), *măslin* (MS. 4389, BIBL. 1991). În *Nota* aferentă versetului 3 Reg. 6:31, SEPT. NEC., vol. II/2004, p. 473, accepţia dată termenului e cea de *ienupăr,* cu menţiunea că textul ebraic are aici: *măslin*. Cuvântul în sine ilustrează efortul de a adapta un grecism, tendinţă mai mult decât evidentă în traducerea lui Samuil Micu, care nu se mulţumeşte doar să preia opţiunea de traducere a înaintaşilor. În absenţa unor informaţii certe asupra identităţii plantei, stabilirea denumirii ştiinţifice e dificilă.

6. arioth s. (acc. nec.) 'verdeţuri' (*cf. Glosarul* BIBL. 1688 şi glosa termenului *ariot* în textul BIBL. 1795, 4 Reg. 4:39: '*verdeţuri*'). Termenul e cel mai probabil un împrumut grecesc din secolul al XVII-lea, gr. *αριωθ* transcriind la rândul său ebr. *aroth* 'iarbă, ierburi' (*cf. Nota* 4 Reg. 4:39, SEPT. NEC., vol. II/2004, p. 553). În acest context, MS. 4389 utilizează: *buruieni sălbateci*. Sensul mult prea general atribuit termenului împiedică stabilirea denumirii ştiinţifice cu exactitate. Michael Zohary, în calitate de bun cunoscător al florei biblice native, precizează că planta prezentă doar în acest loc în *Biblie* este specia *Eruca sativa*, des întâlnită în Valea Iordanului şi pe care indigenii şi beduinii o folosesc ca salată. Este o plantă din familia *Brassicaceae,* din care face parte şi *muştarul*, care poate creşte până la o înălţime de 1 m, având frunzele inferioare profund lobate, cu nervuri distincte, putând fi consumate drept salată. Florile sunt gălbuie sau crem, iar fructul e de formă lunguiaţă, conţinând seminţe comestibile din care se poate prepara un muştar aromat. În trecut, planta era cultivată pentru seminţele uleioase, dar era folosită şi ca substitut al piperului (Zohary 1983: 101, *traducerea noastră*). La români, planta e cunoscută ca *voinicică* sau *rucola*.

7. colocint s. (acc. nec.) 'plantă sălbatică, un soi de dovleac sălbatic, ale cărui fructe, asemănătoare (ca mărime şi culoare) portocalelor, au un efect purgativ sever, putând provoca moartea celor care le consumă în cantităţi mari' (*cf. Nota* 4 Reg. 4:39, SEPT. NEC., vol. II/2004, p. 553, context în care ea nu apare sub acest nume,

BDD-V3580 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:53:03 UTC)

fiind doar identificată cu *colocynthul*). Cu sensul de 'plantă', prezentă ca ornament sculptural în templul lui Solomon, termenul *colocint*, cu forma de plural: *colocinți / colocinţilor* (art.), e consemnat în BIBL. 1991, 3 Reg. 7:24, fiind un *hapax legomenon*. Împrumut din greacă (*cf.* BAILLY: *κολοκύνθη, -ης* 'citrouille'), termenul e identificat de Michael Zohary cu specia *Citrullus colocynthis,* un soi de *dovleac sălbatic*, care creşte în Valea Iordanului, găsit fiind de Elisei, dar şi în alte zone deşertice. Foarte adesea, planta a fost confundată cu *viţa-de-vie sălbatică*, pe motiv că frunzele şi tulpina lor prezintă o asemănare izbitoare. Planta are rădăcină groasă, cu un conţinut mare de apă, tulpina fiind scurtă. Fructul e sferic, galben când se coace, cam de mărimea unui măr, cu coaja tare. În trecut, planta avea utilitate farmaceutică (fiind folosit împotriva durerilor de stomac sau pentru efect laxativ), dar se folosea şi în alimentaţie, din seminţele ei obţinându-se un fel de pâine aspră, dură, consumată de către beduini (Zohary 1983:185, *traducerea noastră*).

8. halván s.m. 'planta care conţine răşina numită galban sau chiar răşina ei' (*cf. Glosarul* BIBL. 1688, BIBL. 1795). Împrumut din gr. *χαλβάνη* (FRANEKER, FRANKF.), termenul denumeşte o plantă greu de identificat, asemenea celorlalte plante aromatice prezente în *Vechiul Testament*, neexistând nicio certitudine asupra traducerii exacte din ebraică. BAILLY precizează în dreptul acestui termen: *χαλβάνη, -ης* 'galbanum, résine d'une plante ombellifère de Crète (hébr. *chelbenah*)'. În texte sacre precum: MS. 45 (Ieş. 30:34: *halvan de unsoare*; Sir. 24:18: *halvani*), MS. 4389 (Ieş. 30:34: *halvan de miros bun*), BIBL. 1688 (Ieş. 30:34: *halvan de miros*; Sir. 24:18: *halvani*), BIBL. 1795 (Ieş. 30:34: *halvan mirositoriu*; Sir. 24:18: *halvanul*), BIBL. 1991 (Ieş. 30:34: *halvan mirositor*; Sir. 24:18: *galbenul*), PO (Ieş. 30:34: *aromate*, termen generic), termenul desemnează atât 'răşina ce se extrage din această plantă' (Ieş. 30:34), cât şi 'planta' în sine (Sir. 24:18). Întrucât termenul desemnează o plantă necunoscută de poporul român, implicit străină şi traducătorului de text sacru, apelul la împrumut se dovedeşte justificat. În ciuda nenumăratelor controverse ridicate, totuşi, fiind o plantă din care se extrage răşina gumată numită *galbanum*, planta a fost asociată de Michael Zohary cu specia *Ferula gummosa*[5] (Zohary 1983:201, *traducerea noastră*). Întrucât planta nu a fost identificată în ţinutul Israelului, dar nici al ţărilor învecinate, cel mai probabil a fost adusă în Israel din Iran şi din Afganistan, unde creşte des. Planta e o *umbeliferă* înaltă, subţire, cu flori mici, galbene. Răşina de culoare gălbuie sau maronie este eliminată prin partea inferioară a tijei şi prin rădăcină, ambele trebuind tăiate pentru a putea colecta sucul lăptos, care apoi se solidifică. Răşina a fost cel mai adesea exportată din India, iar planta a fost folosită şi în medicină pentru efectul expectorant. Aşa cum s-a putut sesiza, termenul e întâlnit în două contexte biblice (*Ieşirea* 30:34, *Înţelepciunea lui Iisus Sirah* 24:18), cu precizarea că, în primul context, denumeşte 'răşina extrasă din plantă', iar în al doilea, 'planta propriu-zisă'. Se cuvine menţionată şi precizarea făcută de *Nota*

[5] Vezi şi *Nota* Ex. 30:34, SEPT. NEC., vol. I/2004, p. 276; *apud* Munteanu 2008:66: '*galbanul* (gr. *χαλβάνη*) se pare că era răşina aromatică a unei specii de mărar, probabil *Ferula galbaniflua*'.

BDD-V3580 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:53:03 UTC)

Ex. 30:34, SEPT. NEC., vol. I/2004, p. 276, care oferă indicii legate de interpretarea dată acestei plante de unii filozofi elenistici, din rândul evreilor, Philon şi Origen: cel dintâi subliniază că cele patru *plante aromate* (*stactia*, *oniha*, *halvanul*, *tămâia*), folosite pe altarul tămâierii, nu sunt altceva decât elementele vitale: *apa*, *pământul*, *aerul* şi *focul*, care, în amestec, definesc lucrarea divină; Origen le asociază celor patru *Evanghelii*.

9. ieros / ireos s. (acc. nec.) 'plantă înmiresmată'. Termenul e un împrumut, o transliterare a gr. *ἴρεως* (FRANEKER, FRANKF). *Glosarul* BIBL. 1688 consideră că e vorba de 'o plantă înmiresmată', iar cel al BIBL. 1795, consideră că e vorba de 'un fel de scorţişoară'. Termenul nu e consemnat de dicţionare, dar reprezintă numele generic al mai multor plante aromatice, printre care şi *scorţişoara*, greu de identificat şi de echivalat (*cf.* BAILLY: *ἱερός, -ός, -όν* '(despre arome) d'origine divine, saint, sacré'). *Biblia de la Bucureşti* şi *Biblia de la Blaj* (Ieş. 30:24) au recurs la împrumut pentru echivalarea termenului, transliterându-l, în timp ce alte versiuni aleg, pentru acelaşi context, corespondente diferite: în MS. 45: *iris*, PO: *cajie*[6], BIBL. 1991: *casie*. Michael Zohary asociază acest termen cu specia *Cinnamomum cassia*, uzual cunoscută drept *casie*[7], diferită de *Cinnamomum zeylanicum*, care reprezintă denumirea ştiinţifică a *scorţişorului* din care se obţine *scorţişoara*.

10. ónih(a) s. 'plantă aromată; substanţă aromatică' (*cf. Glosarul* BIBL. 1688, BIBL. 1795). Desemnând o realitate necunoscută traducătorilor, termenul e împrumutat din gr. *ὄνυχα* (FRANEKER, SEPT. VEN.), fiind cel mai adesea confundat cu cel de *onihinos* (din gr. *ὀνύχινος, -η, -ον* BAILLY, *s.v.*) 'onyx, pierre précieuse', ambele prezente la nivelul textului religios. În versiunile biblice consultate, în Ieş. 30:34, termenul apare cu formele *onihas* (MS. 4389), *onih* (BIBL. 1795), *oniha* (MS. 45, BIBL. 1688, BIBL. 1991) *cf.* gr. *ὄνυχα* (FRANEKER, SEPT. VEN.), lat. *onycha* (VULG.), desemnând 'planta / substanţa cu acest nume' (contextul lasă destulă incertitudine în acest caz, punând în aceeaşi înşiruire atât mirodenii, cât şi plante din care se extrag componentele uleiul sfânt): *Ia ţie mirodenii: stacte, oniha, halvan mirositor şi tămâie curată* (BIBL. 1991, Ieş. 30:34). Aşadar, termenul face parte din terminologia ecleziastică, actualmente fiind ieşit din uzul comun. Asemenea *halvanului*, şi această plantă aromatică a pus probleme de identificare[8].

---

[6] În versiunea maghiară: *cassiat* (*cf.* Alexandru Gafton, Vasile Arvinte, *Palia de la Orăştie (1582). Studii* (2007), p. 362).

[7] Vezi şi SEPT. NEC., vol. I/2004, Ex. 30:24, p. 276.

[8] *Ibidem, „ὄνυξ* 'unghie', în textul LXX (*Septuaginta*) este folosit datorită unei interpretări tradiţionale a cuvântului ebraic corespunzător: este vorba de o cochilie în formă de unghie care se găsea în Marea Roşie, şi prin ardere, producea un fum mirositor'; *ibidem,* vol. IV/II/2007, *Nota* Sir. 24:15-16, p. 365: *'onixul* e considerat de cei mai mulţi specialişti o substanţă aromată obţinută din măcinarea operculului unor anumite specii de moluşte'; *apud* Munteanu 2008:66: '*Oniha* era obţinută din măcinarea ghearelor sau unghiilor anumitor moluşte (HARRISON, p. 62) sau, cum presupune WALKER, p. 158, de la o specie de *trandafir sălbatic* (*Cistus ladaniferus*)'.

BDD-V3580 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:53:03 UTC)

11. pefcu / pevcu / pevc s.m. (acc. nec.) 'pin'. *Glosarul* BIBL. 1688 echivalează termenul cu *chiparosul*. Termenul e un cuvânt împrumutat din gr. *πεύκινα* (FRANEKER, FRANKF.) (*πεύκινος, -ον* 'qui coule d'un pin' BAILLY, *s.v.*), lat. *pinea* (VULG.), (*cf.* GUŢU, lat. *pinus, -us (-i)* 'pin'), utilizat în textele biblice din secolul al XVII-lea: *pevcu,* glosat marginal 'pin', în MS. 45 (2 Cr. 2:8)[9], *pevc* (MS. 4389, 3 Reg. 5:8; 2 Cr. 2:8; 2 Cr. 9:11), *pefcu* (BIBL. 1688, 3 Reg. 5:8, 6:15), fapt care-l circumscrie terminologiei bisericeşti din această epocă. Interesant e faptul că, MS. 45, după ce utilizează forma *pevcu*, glosată marginal 'pin', în 2 Cr. 2:8, în aceeaşi carte, 9:11, introduce termenul *pin* în text, glosându-l marginal, fără a marca în text explicaţia, 'pevcu', semn de vădită incertitudine a traducătorului. Deşi încă din aceste texte, prin fenomenul glosării, substituirea sa e vizibilă, abia în *Biblia de Blaj* se utilizează termenul *pin* (3 Reg. 5:8, 6:15; 2 Cr. 9:11), versiunea modernă folosind: *chiparos* (3 Reg. 5:8, 6:15, 2 Cr. 2:8), *lemn roşu*[10] (2 Cr. 9:11).

12. peug s.m. (acc. nec.) 'pin' (*cf. Glosarul* BIBL. 1795). Termenul este un *hapax legomenon*, fiind întâlnit doar în textul BIBL. 1795, Is. 60:13: *peug*. Reprezintă un împrumut din gr. *πεύκη* (FRANEKER) (*πεύκη, -ης* 'pin' *cf.* BAILLY), pe care celelalte versiuni biblice consultate îl echivalează foarte diferit: *pevcul,* glosat marginal, prin marcare în text, 'molidvul' (MS. 4389, *ibidem*), *molidvu* (MS. 45, BIBL. 1688, *ibidem*), *ulm* (BIBL. 1991, *ibidem*), cel mai probabil datorită consultării şi a altor surse.

13. plângătoriu adj. substantivizat (acc. nec.) 'arbore cu ramuri lungi, flexibile, lăsate în jos' (*cf. Glosarul* BIBL. 1795). *Glosarul* BIBL. 1688 face precizarea că e un adjectiv folosit pentru 'plante, copaci, cu ramuri lungi, flexibile', fără a desemna o anume plantă, aspect repercutat asupra imposibilităţii determinării ei, dar şi a denumirii ei ştiinţifice. Cuvântul e identificat în structura: *Cel Plângător(iu)* în 2 Reg. 5:23 (MS. 45, BIBL. 1688, BIBL. 1795), versiunea modernă a textului biblic consultat utilizând, contextual: *dumbrava murelor.*[11]

---

[9] Michael Zohary, în lucrarea *Pflanzen der Bibel* (1983)*,* p. 125 (*traducerea noastră)*, consideră că specia prezentă în 2 Cr. 2:8 e *Pterocarpus santalinus* 'soi de *santal*'. Planta face parte din familia *leguminoaselor*, având frunzele ovale şi florile galbene. Copacul e nativ din India, dar creşte şi în Sri Lanka şi în Filipine.

[10] În *Nota* 2 Cr. 9:10, SEPT. NEC., vol. III/2005, p. 133, se precizează accepţia dată termenului 'lemn de pin', dar şi corespondentul ebraic: *lemn de santal.*

[11] *Cf. Nota* 2 Reg. 5:23, SEPT. NEC., vol. II/2004, p. 378: *Locul Plângerii.* De asemenea, e făcută precizarea că, în textul ebraic, se utilizează 'copaci de balsam, sâmbovine'. Dacă ar fi să identificăm planta cu *sâmbovina* (*Celtis australis*), atunci se cuvine să precizăm că avem în vedere un arbore înalt de până la 20 m, cu coroana largă, cu ramuri subţiri şi flexibile, cu frunze lanceolate, cu flori verzi-gălbui care apar înainte de înfrunzire, cu fruct mic, comestibil, dulce (*cf.* http://www.plantpedia.ro/sambovina-2/). Termenul *sâmbovină* are o etimologie necunoscută.

BDD-V3580 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:53:03 UTC)

14. prin s.m. 'arbore forestier, specie de stejar' (*cf. Glosarul* BIBL. 1795), termenul e un împrumut din gr. *πρίνον* (FRANKF.), întâlnit fiind în versiunile biblice româneşti consultate în BIBL. 1688 şi BIBL. 1795, Sus. 1:58: *prin*; BIBL. 1991, *ibidem*: *salcâm*. În semnul incertitudinii pe care o aduce cu sine acest cuvânt, în MS. 4389 (*ibidem*), copistul a lăsat un spaţiu gol în text. Termenul desemnează o realitate nouă pentru traducătorul textului sacru din secolul al XVII-lea, dovadă că acesta nu doar că recurge la împrumut, ci chiar transliterează întocmai termenul grecesc din originale. Actualmente, termenul nu e precizat de niciun dicţionar al limbii române, decât în calitate de prepoziţie. În acest verset, SEPT. NEC., VI/II/2008, p. 317-318, identifică planta cu specia *Quercus ilex* 'stejarul verde', cunoscut şi ca 'stejarul de stâncă'.

15. ramna s. (acc. nec.) 'arbust spinos ale cărui fructe sunt utilizate în medicină; verigar', termenul nu e consemnat de niciun dicţionar cu această formă fonetică, fiind un împrumut din gr. *ῥάμνον* (FRANEKER, FRANKF.)[12], lat. *rhamnum* (VULG.). Cel mai probabil, termenul desemnează specia *Rhamnus catharticus*[13], un arbust spinos, din familia *Rhamnaceae*, cu rămurele terminate în spini, cu fructul negru, cu frunze dinţate, cu flori mici, verzi-gălbui. Totuşi, fructele roşii menţionate în acest context de glosa din MS. 4389, echivalările date de celelalte texte sacre inventariate, permit formularea şi a supoziţiei potrivit căreia e vorba de specia *Crataegus monogyna* 'păducelul', un arbust spinos, cu flori albe, frumos mirositoare, şi fructe roşii, utilizate în medicină. DLR şi DAR consemnează ca formă învechită a termenului *păducel* cuvântul *ramn* (*Crataegus oxycantha*), o plantă utilizată în scop ornamental sau în perdele de protecţie. Probabil, neştiind valoarea şi sensul exact cu care a fost învestit termenul în originale, în cazul acestui termen, vorbim de o echivalare foarte variată la nivelul textelor sacre inventariate, existând totuşi indicii comune privind utilitatea acestei plante. Aşadar, forma *ramna* e conservată doar în MS. 4389 (Ps. 57:10), glosat marginal, de aceeaşi mână: „*ramna* aceasta iaste un copaci foarte ghimpos, şi face roadă ca prunele, şi sunt roşii şi rătunde, iar frunza lui iaste mai mare decât de prun. Zic unii că şi cununa pe care au pus-o iudeii pe capul lui Iisus să fi fost de *ramnă*", termen mai puţin accesibil pentru vorbitorul de limbă română, cu statut de *hapax legomenon.* Până şi amploarea acestei explicaţii poate sugera dificultatea identificării plantei din acest verset. În cartea *Psalmi* (57:9), Samuil Micu optează pentru echivalarea acestui termen prin cuvântul *ramurul*, pe care îl explică într-o glosă marginală: *păducel.* Deşi BIBL. 1688 şi MS. 45, conservă, în acelaşi loc, termenul *păducel*, în forma articulată, se poate observa că Micu recurge la propria optică în a traduce, fără a prelua opţiunea antecesorilor. Dacă textele rotacizante (*ainte de înțelegere spirii voștri umere* (PS); *mainte de ce nu precepură*

[12] *Nota* Ps. 57:10, SEPT. NEC., vol. IV/2006, p. 162, consemnează atât opţiunea de traducere: „*rug:* gr. *ῥάμνος:* tufiş mare de *mărăcini*", cât şi interpretarea dată contextului de tradiţia patristică: „mai înainte ca *spinii* voştri, adică păcatele, să ajungă în culmea răutăţii, mai înainte de a ajunge faptă, mânia dumnezeiască vă va pedepsi".

[13] Aceasta e denumirea ştiinţifică pe care dicţionarele o menţionează pentru termenul *verigar.*

BDD-V3580 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:53:03 UTC)

a spinrilor a lor voastre umereloru (PH); *ainte de înţeleage spinii voştri umere* (PSV. 1577) şi versiunea modernă evită folosirea termenului, traducerea versetului, în ansamblu, îmbrăcând o notă de obscuritate, Dosoftei optează pentru varianta: *rámiul* (D 1680, *ibidem*).

16. ramur s.m. (acc. nec.) 'păducel' (*cf. Glosarul* BIBL. 1795). Termenul, cu statut de *hapax legomenon*, e utilizat de Samuil Micu în Ps. 57:9, context în care glosa precizează accepţia dată cuvântului: *păducel* (vezi *supra 15*). Probabil, în plan practic, termenul *ramur* desemnează acelaşi *arbust spinos*.

17. rathmen s. (acc. nec.) 'ienupăr'[14]. Fără a fi menţionat în vreun dicţionar, termenul e un împrumut din gr. *ραθμὲν* (FRANEKER, FRANKF.), prezent în versiunile româneşti consultate în MS. 45, 3 Reg. 19:4. În celelalte versiuni, termenul e redat prin: *archet* (BIBL. 1795, *ibidem*), *archiethului* (BIBL. 1688, *ibidem*), *ienupăr* (BIBL. 1991, *ibidem*). Denumind o realitate necunoscută poporului român, apelul la împrumut, extins până la preluarea identică, prin transliterare, a termenului, fără a-l mai supune rigorilor fonetice şi morfologice ale limbii române, e pe deplin justificată. Michael Zohary identifică în acest context planta cunoscută sub denumirea ştiinţifică de *Retama raetam*, cu aspect de tufiş mare, frecvent întâlnită în zonele deşertice din Arabia şi Israel. Creşte pe sol nisipos, cu cantităţi infime de apă, dar şi în estul Samariei, pe pante muntoase, stâncoase. Deşi frunzele nu sunt foarte mari, ele cad repede, tocmai ca un mijloc de precauţie pentru a nu risipi apa. În deşertul fierbinte, planta e capabilă de a da o umbră suficientă. Rădăcinile ei reprezentau un excelent combustibil pentru gătit şi pentru încălzit. Tulpina e scurtă, rigidă, ca o tijă. Primăvara, florile albe îl aseamănă cu un bulgăre de zăpadă, care atrag privirea dar şi mirosul prin mireasma dulceagă, de miere, pe care o răspândesc (Zohary 1983:144, *traducerea noastră*). Echivalarea termenului prin *ienupăr* are în vedere, probabil, şi tendinţa de autohtonizare a plantei, cu atât mai mult cu cât ea e cunoscută spaţiului european, în timp ce specia *Retama raetam* e specifică zonelor aride, deşertice.

18. shín s.m. 'mastic' (BAILLY, gr. *σχῖνος, -ου* 'lentisque, arbrisseau; fruit du lentisque' e sinonim al arborelui numit *mastic*, iar în dicţionarele limbii române, termenul nu e menţionat. În textul sacru, termenul e un împrumut după gr. *σχῖνον* (FRANKF.)[15], utilizat fiind în trei dintre versiunile consultate: MS. 45, BIBL. 1688, BIBL. 1795, Sus. 1:53, în necunoştinţă de cauză, traducătorii transliterând termenul ca atare. Versiunea modernă utilizează în acelaşi context: *mesteacăn,* accepţie dată şi de *Glosarele* BIBL. 1688 şi BIBL. 1795. Probabil, în această situaţie, confuzia e cea care îl determină pe traducător să autohtonizeze termenul, *fisticul* (*Pistacia lentiscus*),

[14] *Cf. Nota* 3 Reg. 19:5, SEPT. NEC., vol. II/2004, p. 518: *ienupăr*.

[15] *Apud* SEPT. NEC., vol. VI/II/2008, *Nota* Sus. 1:54-55: joc de cuvinte căruia îi subscrie traducătorul grec, între numele copacului şi termenii sentinţei de condamnare: gr. *σχῖνος* 'fistic' (*Pistacia lentiscus)* şi *σχίζω* 'a despica', acesta preferând să utilizeze numele unor altor copaci pentru a nu pierde acest joc.

BDD-V3580 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:53:03 UTC)

căruia îi subscrie SEPT. NEC., nefiind o plantă specifică spaţiului românesc. Aceasta e doar una dintre situaţiile clare în care se observă lesne folosirea de către o versiune a opţiunilor de traducere a celor anterioare, pe teren românesc. *Masticul*[16] e un arbore scund, cu ramuri răsfirate, de numele căruia se leagă strâns insula grecească Chios, unde, de altfel, are o largă răspândire. După vârsta de 5-6 ani, începe să producă o răşină cu acelaşi nume, care se extrage din scoarţa copacului şi care e utilizată în medicină, în alimentaţie (în compoziţia unor produse alimentare) şi în industria cosmetică, comercializată fiind încă din antichitate. *Arborele de mastic* e asociat cu denumirea ştiinţifică *Pistacia lentiscus*, iar *fisticul,* cu *Pistacia vera*, ambele aparţinând genului *Pistacia.*

19. thuin s.m. (acc. nec.) '(probabil) tuia' (*cf. Glosarul* BIBL. 1795). Arbore cu lemn mirositor, *tuinul* e în limba română, aşa cum o dovedesc textele sacre inventariate, un împrumut din gr. *θύϊνον* (FRANEKER, SEPT. VEN.) (*vezi infra 20*). LOUW - NIDA, *s.v.*, încadrează planta în familia *citricelor*, având un fruct de culoare galben pal, puţin mai mare ca lămâia, a cărui coajă e adesea confiată; accentul pus pe calitatea rafinată a lemnului favorizează traducerea de tipul: 'orice fel de lemn valoros'. Probabil, e vorba de specia *Thuja orientalis s. occidentalis*, un arbust exotic, ornamental, originar din Extremul Orient.

20. tím s.m. 'lemn scump' (*cf. Glosarul* NTB. 1648). Consemnat ca un *hapax legomenon* în textul sacru românesc, termenul e identificat cu o singură ocurenţă în NTB. 1648, Apoc. 18:12: *lemnul de tim*. În BIBL. 1688 (*ibidem*): *lemnul de thuin*, iar în BIBL. 1795 (*ibidem*): *lemnul tuinului. Cf.* BAILLY: *θύμος, -ον* 'thym, plante odoriférante'. Cert este că în acest context, indiferent de termenul utilizat, fiecare versiune a luat în calcul o trăsătură comună: 'lemnul scump', ceea ce ne face să ne gândim că e vorba de aceeaşi plantă.

Aşadar, aşa cum se poate observa şi la o primă privire, traducerea termenilor fitonimici implică un grad sporit de dificultate, dar şi anumite particularităţi, probabil şi datorită posibilităţilor limitate pe care le puteau valorifica traducătorii de text sacru, iar pe de altă parte, se poate remarca apelul des la împumut, ca mijloc de echivalare a termenilor fitonimici, acesta reprezentând calea cea mai eficientă pentru a reda cât mai îndeaproape conţinutul textului-sursă, contribuind la crearea unui aşa-numit «vocabular internaţional» fitonimic. Un alt aspect sesizat e acela potrivit căruia, dincolo de apelul la originalul grec, latin, slavon, maghiar sau ebraic, fiecare nouă versiune biblică a luat act de experienţa înaintaşilor. În funcţie de conjunctura în care s-a desfăşurat activitatea de traducere, de alternativele avute la îndemână, s-a întâmplat ca traducătorii să preia din opţiunile de traducere deja utilizate, fie să recurgă la altele noi, ancorate realităţilor vremii. Indiferent de raţiunea care a stat la baza activităţii de traducere, preocuparea de a reda într-un mod cât mai apropiat cu putinţă conţinutul originalelor utilizate, a făcut ca traducătorii să-şi aducă aportul şi

[16] Pentru mai multe informaţii despre această *plantă*, consultă şi *http://www.chios.com/ro/about-chios/local-products/mastic.*

BDD-V3580 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:53:03 UTC)

la fundamentarea identităţii limbii române. Vorbind strict de numele de plante, trebuie să avem în vedere dificultatea cu care s-au confruntat traducătorii în a le echivala, mai ales dacă luăm în calcul realităţile diferite desemnate la nivel terminologic de culturile implicate. E suficient să oferim spre exemplificare modul divers de echivalare a numelor de plante spinoase.

Complexitatea acestei teme, numeroasele întrebări pe care n u m e l e d e p l a n t e încă le mai ridică, dificultatea, poate chiar imposibilitatea, explicării unora dintre fenomenele identificate sunt doar câteva aspecte menite să reliefeze actualitatea acestui subiect. Deşi studiul plantelor e o preocupare veche, analiza numelor de plante în sfera biblisticii româneşti este un subiect ce ţine de noutate şi de actualitate. Prin urmare, sfera f i t o n i m i e i b i b l i c e r o m â n e ş t i rămâne una pe cât se poate de fecundă cercetării, fără a fi epuizat pe deplin problemele pe care acest domeniu le ridică.

Bibliografie selectivă[17]

A. Izvoare

BIBL. 1688 - MON = *Biblia de la Bucureşti (1688)*, în seria *Monumenta linguae Dacoromanorum*, Pars I, *Genesis*, Iaşi, 1988 (autorii volumului: Alexandru Andriescu, Vasile Arvinte, Ioan Caproşu, Elsa Lüder, Paul Miron, Mircea Roşian, Marietta Ujică); Pars II, *Exodus,* Iaşi, 1991 (autorii volumului: Alexandru Andriescu, Vasile Arvinte, Ioan Caproşu, Corneliu Dimitriu, Elsa Lüder, Paul Miron, Mircea Roşian, Marietta Ujică); Pars III, *Leviticus*, Iaşi, 1993 (autorii volumului: Vasile Arvinte, Ioan Caproşu, Elsa Lüder, Paul Miron, Eugen Munteanu); Pars IV, *Numeri*, Iaşi, 1994 (autorii volumului: Alexandru Andriescu, Vasile Arvinte, Ioan Caproşu, Ion Florea, Elsa Lüder, Paul Miron); Pars V, *Deuteronomium,* Iaşi, 1997 (autorii volumului: Alexandru Andriescu, Vasile Arvinte, Ioan Caproşu, Eugenia Dima, Elsa Lüder, Paul Miron, Petru Zugun); Pars VI, *Iosue, Iudicum, Ruth*, Iaşi, 2004 (autorii volumului: Alexandru Andriescu, Eugenia Dima, Doina Grecu, Gabriela Haja, Gustavo Adolfo Loria Rivel, Elsa Lüder, Paul Miron, Mioara Săcrieru Dragomir, Stela Toma); Pars XI, *Liber Psalmorum*, Iaşi, 2001 (autorii volumului: Al. Andriescu, Eugenia Dima, Gustavo Adolfo Loria Rivel, Elsa Lüder, Paul Miron).

BIBL. 1795, 2000 = *Biblia de la Blaj*, Ediţie Jubiliară, 2000.

BIBL. 1991 = *Biblia sau Sfânta Scriptură*, tipărită sub îndrumarea şi cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist, cu aprobarea Sfântului Sinod, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1991.

D 1680, 2007 = Dosoftei, *Psaltirea de-nţăles (…)*, Iaşi, 1680. Text stabilit şi studiu lingvistic de Mihaela Cobzaru, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2007.

FRANEKER = *Η Παλαιά Διαθήκη κατὰ τοὺς Ἑβδομήκοντα. Vetus Testamentum ex versione Septuaginta interpretum. Secundum exemplar Vaticanum Romae editum, accuratissime denuo recognitum, una cum scholiis ejusdem editionis, variis manuscriptorum codicum veterumque*

[17] Bibliografia include doar titlurile precizate în lucrare, dar, dincolo de ele, multe alte articole, studii şi lucrări şi-au adus aportul la formularea unei optici proprii asupra problematicii implicate de această temă de cercetare.

BDD-V3580 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:53:03 UTC)

exemplarium lectionibus, nec non fragmentis versionum Aquilae, Symachi Theodothionis. Summa cura edidit Lambertus Bos, L. Gr. in Acad. Franeq. Professor. Franequerae. Excudit Francisus Halma, Illustr. Frisiae Ord. atque eorundem Academiae typogr. ordinar. MDCCIX.

FRANKF. = *Τῆς Θείας Γραφῆς Παλαίας Δηλαδὴ καὶ Νέας Διαθήκης Ἅπαντα - Divinae Scripturae nempe Veteris ac Novi Testamenti omnia, Graece, a viro doctissimo recognita et emendata, variisque lectionibus aucta et illustra, Frankofurti ad Moenum, apud* Andreae Wecheli haeredes, 1597.

MS. 45 = *Ms. 45*, Biblioteca Filialei Cluj a Academiei Române, fondul Blaj, manuscrisul românesc nr. 45; consultat în BIBL. 1688 - MON.

MS. 4389 = *Ms. 4389*, Biblioteca Academiei Române, manuscrisul românesc nr. 4389; consultat în BIBL. 1688 - MON.

NTB 1648 = *Noul Testament,* tipărit pentru prima dată în limba română la 1648 de către Simion Ştefan, mitropolitul Transilvaniei, reeditat după 350 de ani cu binecuvântarea înalt prea sfinţitului Andrei, arhiepiscopul Alba Iuliei, Alba Iulia, 1998.

PO = *Palia de la Orăştie 1581-1582*, I, Text stabilit şi îngrijire editorială de Vasile Arvinte, Ioan Caproşu, Alexandru Gafton, Sorin Guia, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2005.

PH = *Psaltirea Hurmuzachi*, I, Studiu filologic, studiu lingvistic şi ediţie de Ion Gheţie şi Mirela Teodorescu, II, Indice de cuvinte de Rovena Şenchi, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2005.

PS = *Psaltirea Scheiană comparată cu celelate Psaltiri din sec. XVI şi XVII traduse din slavoneşte*, ediţiune critică de I. - A. Candrea; II. *Textul şi glosarele*, Atelierele Grafice Socec, Societate Anonimă, Bucureşti, 1916.

PSV. 1577 = Coresi, *Psaltirea slavo-română (1577) în comparaţie cu psaltirile coresiene din 1570 şi din 1589,* text stabilit, introducere şi indice de Stela Toma, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1976.

RAHLFS = A. Rahlfs, *Septuaginta - Studien.* II, *Der Text des Septuaginta - Psalters*, Stuttgart, 1907.

SEPT. NEC. = *Septuaginta,* vol. I - VI (coord. Cristian Bădiliţă ş.a.), Editura Polirom, Iaşi, 2004-2011.

SEPT. VEN. = *Η Θεία Γραφή δηλαδὴ Παλαιάς καὶ Νεάς Διαθήκης Ἅπαντα - Dina Scriptura nempe Veteris ac Novi Testamenti Omnia,* Veneţia, 1687.

VULG. = *Bibliorum Sacrorum juxta Vulgatam clementinam nova editio (...)*, curavit Aloisius Grammatica, Typis polyglotis Vaticanis, 1929.

B. Dicţionare

BAILLY = A. Bailly, *Dictionnaire Grec-Français*, édition revue par L. Séchan et P. Chantraine, Paris, 1996.

DAR = Ghe. Bulgăre / Gh. Constantinescu-Dobridor, *Dicţionar de arhaisme şi regionalisme,* Editura Saeculum I. O., Bucureşti, 2007.

DLR = *Dicţionarul limbii române*, serie nouă, Academia Română, Bucureşti, 1965 şi urm. (au apărut tomurile corespunzătoare literelor *D, L, M, N, O, P, R, S, Ş, T, U, X, Y, Z*).

GUŢU = G. Guţu, *Dicţionar latin-român*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1983.

LOUW - NIDA = J. P. Louw, E. A. Nida, *Greek-English Lexicon of the New Testament: Based on semantic domains (electronic ed. of the 2nd edition),* United Bible Societies, New York, 1996/1989.

BDD-V3580 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:53:03 UTC)

C. Literatură secundară

Gafton–Arvinte 2007: Alexandru Gafton, Vasile Arvinte, *Palia de la Orăştie (1582). Studii,* Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 2007.

Munteanu 2008: Eugen Munteanu, *Lexicologie biblică românească*, Bucureşti, Editura Humanitas, 2008.

Zohary 1983: Michael Zohary, *Pflanzen der Bibel,* Stuttgart, Calwer Verlag, 1983.

BDD-V3580 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:53:03 UTC)